

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ім. В. М. Корецького**

ЯЩИЩАК Оксана Романівна

УДК 347.734.5: 351.72

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ:
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на відділі проблем державного управління та адміністративного права Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України.

Науковий керівник – кандидат юридичних наук,

член-кореспондент Академії

правових наук України, Заслужений юрист України **НАГРЕБЕЛЬНИЙ**

Володимир Петрович,

Інститут держави і права ім. В.М. Корецького

Національної академії наук України,

заступник директора.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук,

МИРОНЕНКО Наталія Михайлівна,

Київський регіональний центр

Академії правових наук України, професор,

начальник відділу науково-правової експертизи;

кандидат юридичних наук,

ГУБЕРСЬКА Наталія Леонідівна,

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка,

доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права.

Захист дисертації відбудеться 26 листопада 2010 р. о 14³⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.236.03 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук в Інституті держави і права ім. В. М. Корецького НАН України за адресою: 01601, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України за адресою: 01601. м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.

Автореферат розісланий 22 жовтня 2010 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

Т.І. Тарахонич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Дослідження державного регулювання надання фінансових послуг актуальне з огляду на особливості сучасного періоду розвитку України. Нинішній етап в історії держави співпав з кардинальними змінами, що відбуваються у світовому економічному просторі і визначаються процесами глобалізації фінансових ринків і міжнародною інтеграцією фінансових інститутів, утворенням, інтеграцією та монополізацією ринків окремих фінансових інструментів (послуг) міжнародними об'єднаннями банків та інших фінансових компаній.

Зміна напряму соціально-економічного розвитку зумовила формування в Україні, невідомих раніше фінансових установ, надання фінансових послуг, не передбачених законодавством. Складність законодавчого процесу і його невідповідність стандартам ринкової економіки призвела до утворення прогалів у праві. Ухилення від сплати податків фінансовими установами, створення товариств ошуканих вкладників, знецінення депозитів, інфляція, низький рівень довіри громадян – ось далеко не повний перелік негативних наслідків відсутності належного рівня правового регулювання ринку фінансових послуг. У такий складний період завданням фінансово-правової науки стало відновлення фінансової системи держави, формування механізмів правового забезпечення реалізації монетарної та фіскальної політики, а також захисту прав суб'єктів фінансово-правових відносин.

Правовідносини на ринку фінансових послуг стали об'єктом наукового дослідження переважно вчених-юристів, які працюють в сфері цивільного, господарського та підприємницького права. Натомість, досі поза увагою дослідників залишаються фінансово-правові аспекти регулювання ринку фінансових послуг. Тому в Україні відсутнє комплексне дослідження фінансово-правової моделі ринку фінансових послуг.

Так, дослідження правового регулювання окремих видів фінансових послуг висвітлювалися у працях вітчизняних та зарубіжних вчених-юристів, зокрема: В.Б.Авер'янова, М.М.Агаркова, А.Б.Альтшуллера, О.Ф.Андрійко, Ю.П.Битяка, І.А.Безклубого, А.А.Вишневського, Л.К.Воронової, Н.В.Воротіної, В.П.Грибанова, Д.М.Гриджука, Н.Л.Губерської, І.С.Гуревича, О.А.Дмитрієвої, Н.В.Дроздової, А.В.Духновича, А.М.Екмаляна, Н.Ю.Єрпильової, Л.Г.Єфімової, Н.Н.Захарової, В.В.Залеського, І.С.Зикіна, Н.К.Ісаєвої, О.С.Іоффе, А.І.Камінки, Н.І.Клейн, О.Є.Картамишевої, М.І.Кулагіна, А.Т.Ковальчука, В.К. Колпакова, Г.Л.Короткої, В.М.Коссака, О.А.Костюченка, В.Л.Кротюка, Н.С.Кузнецової, С.І.Кумок, М.П.Кучерявенка, Л.А.Лунца, А.Л.Маковського, Н.М.Мироненко, В.П.Нагребельного, Р.Л.Наришкіної; Л.А.Новосьоловой; О.М.Олійника, В.О.Олійника, І.Н.Петрова, І.А.Покровського, А.О.Селіванова, Є.А.Суханова, В.В.Сухоноса,

В.Г.Першина, І.І.Пучковської, Г.А.Тосуняна, В.О.Туманова, П.П.Цитовича, Б.Б.Черепакіна, В.Д.Чернадчука, Г.Ф.Шершеневича, Г.Ю.Шемшученка, Ю.А.Шишкіна та інших.

У роботі використані праці іноземних авторів: С.Батлера, Г.Дж. Бермана, Д.Валея, Ф.Вуда, Г.Глінки, Дж.Гольда, Р.Давида; В.Ебке, Ф.Канна, Д.Райса, Дж.Фридланда, Р.Хау, К.Цвайгерта, Р.Циммерманна, І.Шихата та ін.

Специфіка предмету наукового дослідження вимагає використання творів класиків економічної літератури, а саме Д.Ван-Хуза, Р.Гильфердінга, Д.Дагласа, Дж.Кейнса, К.Маркса, А.Полларда, Д.Рікардо, А.Сміта, Д.Сороса, Й.А.Шумпетера.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до планових тем відділу проблем державного управління та адміністративного права Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України «Розвиток демократичних засад державного управління в Україні: проблеми адміністративно-правового забезпечення» (номер державної реєстрації 0106U008728) та «Система органів виконавчої влади в Україні: адміністративно-правові проблеми удосконалення організації та діяльності» (номер державної реєстрації 0104U007588).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є виявлення основоположних принципів, складових елементів та особливостей державного регулювання ринку фінансових послуг, а також розробка й обґрунтування практичних рекомендацій і конкретних пропозицій щодо вдосконалення законодавства в даній сфері.

Визначена мета дослідження зумовила вирішення наступних завдань:

здійснити аналіз основних наукових досліджень в сфері державного регулювання ринку фінансових послуг;

проаналізувати правовий зміст базових понять і категорій, що використовуються у сфері правовідносин, які склалися на ринку фінансових послуг;

визначити роль ринку фінансових послуг у фінансовій системі держави;

розкрити механізм державного регулювання ринку фінансових послуг;

дослідити правовий статус органів державної влади, які здійснюють державне регулювання ринку фінансових послуг;

здійснити порівняльний аналіз законодавства України і законодавства ЄС в сфері фінансових послуг і запропонувати модель адаптації законодавства України до стандартів ЄС ;

висунути й обґрунтувати відповідні наукові висновки, а також пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства України про фінансові послуги.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають в процесі державного регулювання ринку фінансових послуг, правове регулювання яких здійснюється на основі норм адміністративного та фінансового права.

Предметом дослідження є законодавство України, а також законодавство іноземних держав про фінансові послуги, практичні аспекти його застосування, альтернативні засоби державного регулювання ринку фінансових послуг, а також наукові дослідження економічного і юридичного спрямування.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження став комплекс філософсько-світоглядних та спеціальних методів наукового пізнання, серед яких діалектичний, історичний, статистичний, формально-логічний, порівняльно-правовий, кон'юнктурно-експериментальний. За допомогою діалектичного, історичного та статистичного методів досліджено основні тенденції розвитку ринку фінансових послуг в Україні та зарубіжних країнах. Порівняльно-правовий метод використано при дослідженні зарубіжного досвіду правового регулювання створення та діяльності фінансових установ. За допомогою формально-логічного методу визначені базові дефініції у сфері правового регулювання ринку фінансових послуг. Застосування методу функціонального аналізу дозволило визначити порядок створення та функціонування універсальних фінансових установ, які надають усі види фінансових послуг. За допомогою методів системного та структурного аналізу визначені основні складові елементи комплексного міжгалузевого інституту, а також окремої галузі законодавства про фінансові послуги. Оцінюючи передбачувані наслідки пропонуваніх або рекомендованих змін до законодавства про фінансові послуги, дослідник користується так званим кон'юнктурно-експериментальним методом. Стосовно правових дисциплін кон'юнктурний аналіз ґрунтується на необхідності припущення результату, до якого повинне привести те або інше правове рішення. При цьому припущення повинні ґрунтуватися на вивченні досвіду вирішення подібних проблем за кордоном. Використаний автором кон'юнктурно-експериментальний метод може розглядатися як синтез порівняльного і історичного методів аналізу.

Наукова новизна одержаних результатів обумовлена тим, що вперше в Україні здійснено комплексне фінансово-правове дослідження державного регулювання надання фінансових послуг, на основі якого обґрунтовано нові наукові положення і розроблено пропозиції щодо вдосконалення відповідного законодавства України. Наукова новизна результатів дослідження полягає у наступному.

Уперше:

проаналізовано фінансово-правовий характер правовідносин, що виникають у сфері правового регулювання ринку фінансових послуг, а також визначальну роль держави як учасника ринку

фінансових послуг. Ринок фінансових послуг має під собою підґрунтя товарно-грошових відносин, які врегульовуються нормами і законами, що у своїй сукупності формують окрему галузь права – фінансове право. В організаційному аспекті: ринок фінансових послуг – це сукупність імперативних правовідносин у сфері регулювання та нагляду за діяльністю фінансових установ органами державної влади та місцевого самоврядування, з метою забезпечення належних умов для здійснення фінансових операцій, отримання прибутку, захисту майнових інтересів вкладників та створення сприятливого інвестиційного клімату;

доведено, що ринок фінансових послуг є невід’ємною складовою фінансової системи держави, адже фінанси суб’єктів господарювання та домогосподарств (які акумулюють фінансові посередники), шляхом реалізації фіскальної та грошово-кредитної політики стають основою формування публічних фондів коштів;

запропоновано ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» доповнити визначенням наступного змісту: державне регулювання ринку фінансових послуг – це, регламентована положеннями діючого законодавства, діяльність уповноважених органів державної влади, місцевого самоврядування та недержавних саморегульованих утворень, що здійснюється з метою створення умов для функціонування та розвитку системи фінансових установ, захисту прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг, а також інтеграції у світовий фінансовий простір;

обґрунтовано, що державне регулювання діяльності з надання фінансових послуг реалізується у наступних напрямках: 1) нормативно-правових: прийняття нормативно правових актів, нагляду за діяльністю фінансових установ, ведення державних реєстрів фінансових установ та ліцензування діяльності з надання фінансових послуг, застосування уповноваженими державними органами заходів впливу; 2) фінансово-кредитних: встановлення облікової ставки НБУ, встановлення норм обов’язкового резервування для фінансових установ, встановлення рейтингів фінансової надійності, оподаткування; 3) соціальних – захист прав споживачів фінансових послуг, застосування пільгових кредитних та депозитних ставок, реструктуризація кредитів; 4) наукових – фінансування наукових досліджень, підготовка кадрів у відомчих навчальних закладах НБУ, інноваційне регулювання; 5) інтеграційних: адаптація законодавства до стандартів ЄС, транскордонне співробітництво, створення філій іноземних фінансових установ на території України;

виокремлено дві основні моделі державного регулювання ринку фінансових послуг: монорегуляторна і полірегуляторна. Для монорегуляторної характерним є функціонування єдиного органу державної влади, який здійснює регулювання діяльності усіх без винятку фінансових посередників, повноваження саморегульованих організацій обмежені. Полірегуляторна модель

передбачає наявність декількох органів державної влади, які здійснюють регулювання ринку фінансових послуг;

доведено необхідність реформування системи органів виконавчої влади, які здійснюють регулювання ринку фінансових послуг, шляхом створення Національної ради з питань державного регулювання ринків фінансових послуг. Повноваження зазначеного органу – синтез повноважень Національного банку України, Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, Національного депозитарію України

обґрунтовано необхідність розробки єдиного Положення про саморегулівну організацію на ринку фінансових послуг, яке регламентуватиме діяльність усіх СРО, визначатиме єдиний порядок вступу, єдині права і обов'язки для усіх СРО, а також єдиний порядок делегування повноважень;

обґрунтовано необхідність кодифікації законодавства про фінансові послуги шляхом розробки та прийняття Основ законодавства України про фінансові послуги, а також необхідність розробки та прийняття Національного стандарту України «Фінансові послуги»;

удосконалено:

зміст поняття механізму державного регулювання фінансових послуг, зокрема, автор пропонує визначення механізму державного регулювання ринку фінансових послуг як системи юридичних, адміністративних, організаційних, економічних та соціально-психологічних засобів, за допомогою яких здійснюється цілеспрямований вплив на суспільні відносини імперативного та диспозитивного характеру, що виникають на ринку фінансових послуг;

дістали подальший розвиток:

положення про порядок уніфікації та гармонізації норм, які регулюють діяльність фінансових установ у масштабах ЄС, що продиктовано потребою в узгодженні кон'юнктурної, кредитно-грошової і валютної політики країн-учасниць, необхідність якого зростає в процесі посилення інтеграції між ними.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що пропозиції відносно правового регулювання діяльності суб'єктів ринку фінансових послуг мають слугувати підставою для вдосконалення чинного законодавства. Сформульовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції можуть бути використані: у правотворчій роботі – при розробці та прийнятті Закону України «Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг в Україні», Державного стандарту «Фінансові послуги» і до низки інших законодавчих актів України»; у науково-дослідній сфері – окремі положення, висновки та пропозиції, викладені у дисертації, мають дискусійний характер і можуть бути основою для подальших наукових досліджень; у навчальному процесі – при викладанні дисципліни «Фінансове право».

Апробація результатів дисертації. Основні положення роботи доповідалися і обговорювалися на Всеукраїнській міжвузівській науковій конференції молодих вчених та аспірантів «Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина» (м. Івано-Франківськ 20 квітня 2007 тези опубліковано); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми розвитку фінансових послуг в Україні» (м. Харків 14–15 листопада 2007 р.; тези опубліковано); Міжнародній науково-практичній конференції студентів та аспірантів «Проблемні питання цивільного та господарського права» (м. Харків 16 лютого 2007 р.; тези опубліковано); XV Міжнародній науковій конференції молодих вчених «Наука і вища освіта» (м. Запоріжжя 17–18 травня 2007р.; тези опубліковано); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Медичне право України: проблеми становлення та розвитку» (м. Львів 19–20 квітня 2007 р.; тези опубліковано); Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених «П'яті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький 27–28 жовтня 2006 р.; тези опубліковано); VII Міжнародній науково-практичній конференції молодих науковців «Україна – ЄС – Європа: нові виклики та модернізація відносин» (м. Київ 18 квітня 2007 р.; тези опубліковано); Науково-практичній конференції «Адміністративне право і процес: шляхи вдосконалення законодавства і практики» (22 грудня 2006 р.; тези опубліковано); Всеукраїнській конференції молодих вчених і студентів «Інноваційні процеси економічного розвитку: Вітчизняний та зарубіжний досвід» (м. Тернопіль 20 червня 2007 р.; тези опубліковано); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи реформування права очима молодих вчених» (23 березня 2003 р.; тези опубліковано); Четвертій Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених «Економічний і соціальний розвиток України у XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (22–23 лютого 2007 р.; тези опубліковано); XI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Формування правової держави в Україні: проблеми та перспективи» (24 квітня 2009 р.; тези опубліковано).

Головні висновки, отримані в процесі дисертаційного дослідження, були реалізовані дисертантом в процесі його безпосередньої участі в розробці проекту Державного стандарту України «Фінансові послуги». Основні результати, наукові положення і висновки, сформульовані в дисертаційному дослідженні, викладені у 6 статтях, опублікованих у наукових виданнях, включених ВАК України до відповідних переліків фахових видань та в 12 тезах доповідей на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура дисертаційної роботи зумовлена метою і завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків; списку використаних джерел та додатків. **Загальний обсяг дисертації** становить 247 сторінок, з яких 32 сторінки – список використаних джерел (290 найменувань). Додатки розміщені на 22 сторінках

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, здійснено аналіз загального стану дослідження теми в науковій літературі, відображено зв'язок роботи з науковими програмами, планами визначаються об'єкт та предмет дослідження, його мета, завдання, методологічна основа дослідження, формулюються положення, що складають наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів, наведено дані щодо апробації та впровадження одержаних результатів та їх публікації, визначається структура та обсяг роботи.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні основи дослідження організаційно-правових аспектів державного регулювання ринку фінансових послуг» складається з двох підрозділів, присвячених вивченню проблем доктринальної розробки поняття «ринку фінансових послуг», а також аналізу основних наукових досліджень у сфері державного регулювання ринку фінансових послуг.

У **підрозділі 1.1. «Аналіз основних наукових досліджень у сфері державного регулювання ринку фінансових послуг»** автор систематизує наукові праці вчених-юристів, а також представників економічної науки, об'єктом наукових досліджень яких став ринок фінансових послуг, його окремі сегменти, діяльність фінансових установ, повноваження органів державної влади, які здійснюють регулювання ринку фінансових послуг, законодавство про фінансові послуги, а також шляхи його реформування. Автор приходить до висновку, що основна частина наукових досліджень в сфері правового регулювання ринку фінансових присвячена окремим сегментам ринку. Фаворитом науковців стала банківська сфера, правове регулювання якої вивчали Л.К.Воронова, Н.Ю.Єрпильова, Л.Г.Єфімова, М.В.Карасьова, Є.В., О.А.Костюченко, В.Л.Кротюк, В.П.Нагребельний О.М.Олійник, О.П.Орлюк, П.С.Пацурківський, А.О.Селиванов, Г.А.Тосунян, В.С.Щербина.

Специфіка об'єкта наукового дослідження зумовлює необхідність використання творів класиків економічної літератури, зокрема праць Р.Гільфердінга, К.Маркса, Дж.Кейнса, Д.Рікардо, А.Сміта, Й.А.Шумпетера.

Враховуючи глобалізаційні тенденції ринку фінансових послуг та перспективи створення світової фінансової системи, у роботі використані праці не лише вітчизняних, але і зарубіжних науковців. Зокрема, Banner S., Baskin J.B., Miranti P., Benjamin J., Haynes A., Burgess R., Cranston R., Norton J., Vittas D., Friedland J.H., Corrigan E.G., Long M., Vittas D., Turing D., Cramb L, Cooper J., Voitovich S.A.

Аналіз зазначених наукових праць дає підстави зробити висновок, що дослідження науковців присвячені окремим видам фінансових послуг. Крім того фінансові послуги стали об'єктом дослідження вчених-цивілістів, а також представників економічної науки. Саме тому важливо провести комплексне дослідження фінансово-правових відносин, які виникають на ринку фінансових послуг.

У підрозділі 1.1 також зазначено, що методологічною основою дослідження став комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання (історичний, діалектичний, статистичний, формально-логічний, порівняльно-правовий, кон'юнктурно-експериментальний) та ін.

У підрозділі 1.2. **«Ринок фінансових послуг як об'єкт державного регулювання та категорія фінансового права»** автор визначає ринок фінансових послуг, як невід'ємну складову фінансової системи держави, адже фінанси суб'єктів господарювання та домогосподарств (які акумулюють фінансові посередники), шляхом реалізації фіскальної та грошово-кредитної політики стають основою формування публічних фондів коштів. Обґрунтовано висновок про те, що в організаційному аспекті ринок фінансових послуг являє собою сукупність імперативних правовідносин у сфері регулювання та нагляду за діяльністю фінансових установ органами державної влади та місцевого самоврядування з метою забезпечення належних умов для здійснення фінансових операцій, отримання прибутку, захисту майнових інтересів вкладників та створення сприятливого інвестиційного клімату. Саме тому ринок фінансових послуг має під собою підґрунтя товарно-грошових відносин, які врегульовуються нормами і законами, що у своїй сукупності формують окрему галузь права – фінансове право.

Розділ 2 «Організаційно-правові засади державного регулювання відносин на ринку фінансових послуг» складається з трьох підрозділів, присвячених дослідженню основних елементів механізму державного регулювання ринку фінансових послуг, а також правового статусу органів державної влади, які здійснюють регулювання ринку фінансових послуг.

Підрозділ 2.1. «Механізм державного регулювання ринку фінансових послуг.» присвячений аналізу окремих елементів механізму державного регулювання ринку фінансових послуг, до яких, зокрема, належать: 1) суб'єкти правового регулювання, які підрозділяється на: а) органи держави, що володіють правотворчими владними повноваженнями; б) органи держави, що володіють правозастосовчими владними повноваженнями (суд, прокуратура, третейський суд тощо); 2) об'єкт регулювання: а) керовані суспільні системи і підсистеми (фінансові установи); б) особа – суб'єкт правовідношення; 3) основа регулювання: правова система, чинники, які сприяють її функціонуванню; 4) засіб регулювання: чинники, які втілюють зміст правових вимог (правовідносини, юридична відповідальність, акти застосування норм права та ін.); 5) методи

регулювання; б) мета регулювання (встановлення певного режиму суспільних відносин – правопорядку, громадського порядку, статусу особи і т.д.); мета регулювання завжди виявляється в наслідках - результатах правової дії, які виходять за структурні рамки соціального механізму дії.

У підрозділі 2.2. *«Система органів державної влади, які здійснюють регулювання ринку фінансових послуг»* автор обґрунтовує положення, що керівна роль держави в економічних процесах призвела до зміни галузевої структури в юриспруденції, галузі публічного права значно розширили обсяг предмету правового регулювання. На думку автора, на даному етапі у світі сформувалося дві основних моделі державного регулювання ринку фінансових послуг: монорегуляторна і полірегуляторна. Монорегуляторна модель – модель єдиного регулятора характерна для Великобританії і Франції. Для неї властивим є функціонування єдиного органу державної влади, який здійснює регулювання діяльності усіх без винятку фінансових посередників, повноваження саморегулювальних організацій обмежені. Полірегуляторна модель передбачає наявність декількох органів державної влади, які здійснюють регулювання ринку фінансових послуг. У країнах полірегуляторної системи розвинута система саморегулювальних організацій, до них належать США, Росія, Україна.

Автор приходять до висновку, що полірегуляторна модель регулювання ринку фінансових послуг, яка зараз домінує в Україні, є неефективною; недосконалість системи взаємодії фінансових регуляторів, суперечливий статус СРО – це далеко не повний перелік її слабких сторін. Автор пропонує запровадити в Україні монорегуляторну модель регулювання ринку фінансових послуг, що об'єктивно потребує створення Національної ради з питань державного регулювання ринку фінансових послуг на зразок Французької ради фінансових ринків та Управління фінансових послуг Великобританії. До складу Національної ради з питань державного регулювання ринку фінансових послуг необхідно буде ввести представників органів державної влади, громадських організацій та ринкових структур. Повноваження зазначеного органу – синтез повноважень Національного банку України, Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, Національного депозитарію України, на який сьогодні покладено значну частину повноважень, які у Франції має Рада фінансових ринків, у Великобританії – Управління фінансових послуг.

У підрозділі 2.3. *«Організаційно-правові аспекти функціонування саморегулювальних організацій на ринку фінансових послуг»* автор пропонує власні критерії класифікації саморегулювальних організацій на ринку фінансових послуг, зокрема, практика діяльності СРО у різних країнах дозволяє класифікувати їх на такі, що здійснюють представництво інтересів своїх членів, та такі, які здійснюють інформаційно-технічне забезпечення діяльності суб'єктів ринку фінансових послуг. До останньої групи можна віднести ринки товарів та фінансових інструментів або такі

інфраструктурні елементи, як Центральний депозитарій цінних паперів. Для забезпечення стабільної роботи своїх членів організатор торгівлі в своїй діяльності може використовувати всі функції регулювання. Нормативні документи такого ринку – СРО є обов'язковими до виконання всіма членами. Діяльність лобістських СРО практично не потребує використання жодної з регуляторних функцій. Такі організації переважно створюються для захисту інтересів своїх членів в державних органах.

Аналіз чинного законодавства України дозволяє виокремити три групи саморегулювних організацій: СРО, які регулюють діяльність учасників ринку цінних паперів, СРО, які регулюють діяльність кредитних спілок і СРО адміністраторів недержавних пенсійних фондів. На думку автора, суперечність статусу СРО полягає у тому, що, з одного боку, це неприбуткове об'єднання фінансових установ, створене з метою захисту інтересів своїх членів та інших учасників ринків фінансових послуг (стаття 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»). З другого боку, в межах відомчих актів Державної комісії з цінних паперів і фондового ринку були зроблені спроби покласти на СРО функції і повноваження, якими суб'єкти цивільних правовідносин у принципі володіти не можуть. Йдеться про наділення СРО елементами регулятивних функцій державних органів.

Дисертант приходить до висновку, що СРО повинні стати виразниками інтересів фінансових установ, своєрідними «профспілками», які надають юридичні консультації, здійснюють громадський контроль за діяльністю органів державної влади на предмет порушення прав фінансових посередників, розробляють разом із фінансовими установами програми їх фінансового оздоровлення та контролюють виконання цих програм, здійснюють методичне забезпечення діяльності фінансових посередників, здійснюють навчання та сертифікацію фахівців фінансових установ. Участь у саморегулювних організаціях усіх типів повинна бути добровільною. Необхідно також врегулювати порядок сплати членських внесків, учасниками саморегулювних організацій.

Розділ 3 «Основні напрями вдосконалення законодавства України про фінансові послуги як необхідна умова підвищення ефективності державного регулювання даної сфери» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 3.1. «Використання закордонного досвіду правового регулювання ринку фінансових послуг»* автор зазначає, що особливий вплив на діяльність фінансових установ країн ЄС здійснює процес інтеграції цих країн, в ході якого в рамках ЄС формується єдиний ринок фінансових послуг. У його формуванні простежуються три рівні: міждержавний, державний і локальний. Міждержавний рівень утворюють рішення, ухвали, рекомендації і т.п., що приймаються органами ЄС, а також в рамках міжнародних організацій і угод (наприклад, Фінансова установа міжнародних розрахунків в Базелі). Ці рішення трансформуються у

законодавство країн-учасниць. Державний рівень утворюють акти органів державної влади країн-учасниць. Локальний рівень включає акти різного характеру (організаційного, технічного і т.п.), що приймаються самими фінансовими установами, і відображає їх реакцію на зміну фінансового законодавства, умов конкуренції в масштабах об'єднаного ринку, економічної ситуації як в своїй, так і в інших країнах.

Україна, декларуючи свої прагнення увійти до складу ЄС, розпочала процес адаптації законодавства до європейських стандартів. Першим кроком на шляху адаптації стало укладення Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС від 14.06.1994 р. та Генеральної угоди про торгівлю послугами від 1994 р.(GATS). Автор вважає, що правосуб'єктність України в системі міжнародно-правового регулювання торгівлі фінансовими послугами можна охарактеризувати як пасивну. Джерела міжнародного права, які регулюють торгівлю фінансовими послугами за участю українських кредитних організацій можна класифікувати на: 1) прямо застосовні (Угоди про Партнерство і Співпрацю); 2) прямо застосовні в майбутньому (ГАТС); і 3) опосередковано застосовні (Кодекси ОЕСР і ДСЕС).

У підрозділі 3.2. «Адаптація законодавства України в сфері надання фінансових послуг до стандартів ЄС та СОТ» проаналізовано ступінь відповідності національного законодавства законодавству ЄС. Для спрощення процесу наукового дослідження автор пропонує класифікацію нормативно-правових актів в сфері надання фінансових послуг з подальшим аналізом ступеня їх адаптованості. Зокрема, законодавство про банківську діяльність, на думку автора, не відповідає директивам ЄС в частині порядку створення відокремлених структурних підрозділів закордонних банків на території України, а також порядку ліцензування їх діяльності.

Положення українського законодавства чинять істотні перешкоди розвитку перестраховання в Україні. Однією з таких перешкод є вимога здійснення перестрахових операцій з нерезидентами лише через перестрахових брокерів, які діють в Україні через постійні представництва, що усуває можливість реалізації принципу свободи надання послуг.

Законодавство про цінні папери також потребує змін. Закон України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» від 19 червня 2003 р. № 978-IV не визначає вимоги до організацій, які можуть виконувати функції адміністраторів, зокрема, до їх фінансового стану та професійного досвіду, а також до освіти керівників.

Концепція правового регулювання деривативів в Україні не відповідає концепції, яка застосовується в ЄС. В Україні порядок випуску та обігу деривативів врегульовано в межах автономного поняття «похідні цінні папери», в той час як в ЄС ці питання стосовно деривативів регулюються в межах двох різних інститутів. З одного боку, це цінні папери («цінні папери, що

підлягають вільному обігу» (емісійні) та інструменти грошового ринку (неемісійні)), а з іншого – «інструменти, еквівалентні фінансовим ф'ючерсам».

Чинне законодавство потребує вдосконалення у сфері корпоративного управління шляхом прийняття нормативних документів, які сприятимуть підвищенню рівня захисту прав акціонерів та інвесторів, розкриття та оприлюднення інформації на фондовому ринку. Основним актом у цій сфері повинен стати Закон України «Про акціонерні товариства». Зокрема, пропонується продовжувати впровадження міжнародних принципів бухгалтерської звітності (International Accounting Standards – IAS) для використання емітентами.

У *підрозділі 3.3. «Проблеми систематизації законодавства про фінансові послуги»* здійснено класифікацію правових актів України, які регулюють відносини на ринку фінансових послуг. На думку автора, вони поділяються на три групи: 1) акти, які здійснюють комплексне регулювання ринку фінансових послуг; 2) акти, що стосуються регулювання діяльності професійних учасників ринку, які надають окремі види фінансових послуг; 3) акти, спрямовані на формування адекватного правового середовища безпосередньо не пов'язані з регулюванням відносин на ринку фінансових послуг.

До основних ознак законодавства про фінансові послуги, на думку автора, належать: 1) множинний характер – діє 25 основних законів і велика кількість підзаконних нормативно-правових актів; 2) різноплановість – закони регулюють діяльність різних учасників ринку фінансових послуг; 3) міжгалузевий статус – законодавство в сфері регулювання ринку фінансових послуг містить норми різних галузей права; 4) комплексний характер – законодавство включає як приватно правові так і публічно правові елементи; 5) відсутність єдиного кодифікованого нормативно – правового акта; 6) безсистемність.

В дисертації пропонується обрати кодифікацію як спосіб систематизації законодавства у сфері фінансових послуг. Проте результатом кодифікації повинен стати не кодекс, оскільки він, найчастіше, є джерелом окремої галузі права. Тому найдоцільнішою формою кодифікованого акту є Основи законодавства України про фінансові послуги.

У **висновках** викладено найбільш суттєві підсумкові теоретичні положення дисертаційного дослідження, обґрунтовано нове вирішення завдань у сфері державного регулювання ринку фінансових послуг та наведено практичні пропозиції.

Основними науковими та практичними результатами дисертаційного дослідження є розробка теоретичних засад та пропозицій з удосконалення законодавства в сфері правового регулювання надання фінансових послуг, зокрема у дисертації:

1. Акцентовано, що ринок фінансових послуг – невід'ємна складова фінансової системи держави, адже фінанси суб'єктів господарювання та домогосподарств (які акумулюють фінансові

посередники), шляхом реалізації фіскальної та грошово-кредитної політики стають основою формування публічних фондів коштів. Фінансовий ринок – складова фінансової системи держави. За своєю суттю – це механізм перерозподілу фінансових ресурсів між окремими суб'єктами підприємницької діяльності, державою і населенням, між учасниками бюджетного процесу, деякими міжнародними фінансовими інститутами. Фінансова система – це сукупність уповноважених органів державної влади, місцевого самоврядування та недержавних фінансових інституцій, які на підставі діючого законодавства, дають змогу регулювати на макро- й мікрорівні сукупність потоків коштів і забезпечують функціонування економіки та процес створення ВВП.

2. Доведено, що в організаційному аспекті: ринок фінансових послуг є сукупністю імперативних правовідносин у сфері регулювання та нагляду за діяльністю фінансових установ органами державної влади та місцевого самоврядування з метою забезпечення належних умов для здійснення фінансових операцій, отримання прибутку, захисту майнових інтересів вкладників та створення сприятливого інвестиційного клімату. Імперативний аспект є визначальним для регулювання ринку фінансових послуг, як складової фінансової системи держави.

3. Обґрунтовано, що фінансові послуги у широкому розумінні це сукупність фінансових операцій, операційних і супровідних послуг; у вузькому розумінні – це впорядкована система фінансових операцій, від яких варто відрізняти комплексні фінансові послуги, що об'єднують в собі декілька фінансових послуг. До них належать: страхування кредитів, страхування інвестиційних ризиків, страхування виданих гарантій і поручительств, кредити під заставу цінних паперів, кредити в іноземній валюті та ін. Статтю 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» необхідно доповнити визначеннями такого змісту:

операційні послуги – послуги фінансових установ, що забезпечують повноту, цілісність, прибутковість і ліквідність процесу надання фінансових послуг, проте не опосередковують рух фінансових активів.

супровідні послуги – послуги аудиторських, юридичних, консалтингових компаній, експертів, нотаріусів, наукових установ, які надаються споживачам фінансових послуг.

4. Фінансові послуги за суб'єктами надання поділяються на: 1) послуги банків; 2) послуги страхових компаній; 3) послуги кредитних спілок; 4) послуги ломбардів; 5) послуги лізингових компаній; 6) послуги довірчих товариств; 7) послуги установ накопичувального пенсійного забезпечення; 8) послуги інвестиційних фондів.

За органами, які здійснюють регулювання ринку фінансових послуг фінансові послуги поділяються на: 1) фінансові послуги, які регулюються Національним банком України; 2) фінансові послуги, які регулюються Державною комісією з регулювання ринків фінансових

послуг; 3) фінансові послуги, які регулюються Державною комісією з цінних паперів і фондового ринку.

За ступенем впливу на рух фінансових активів фінансові послуги поділяються на: 1) фінансові послуги, які опосередковують рух фінансових активів – трансформаційні послуги (довірче управління фінансовими активами; діяльність з обміну валют; переказ грошей та ін.); 2) фінансові послуги, які не опосередковують рух фінансових активів (надання гарантій і поручительств).

За рентабельністю: 1) комерційні фінансові послуги, які здійснюються з метою отримання прибутку (послуги у сфері страхування та накопичувального пенсійного забезпечення, торгівля цінними паперами та ін.); 2) некомерційні фінансові послуги, які здійснюються без мети отримання прибутку (факторинг, надання гарантій і поручительств).

За видом нормативно – правових актів якими регулюються: 1) фінансові послуги, які регулюються Законами України (торгівля цінними паперами; послуги у сфері страхування та накопичувального пенсійного забезпечення); 2) фінансові послуги, які регулюються підзаконними нормативно-правовими актами (діяльність з обміну валют).

За територіальною спрямованістю: 1) регіональні фінансові послуги; 2) всеукраїнські фінансові послуги; 3) міжнародні фінансові послуги.

За терміном реалізації: 1) разові – здійснюються на протязі одного банківського дня (обмін валют, переказ грошей); 2) триваючі – передбачають довгострокову співпрацю між фінансовою установою і споживачем фінансових послуг (довірче управління фінансовими активами, послуги у сфері страхування та накопичувального пенсійного забезпечення).

За способом накопичення активів фінансові послуги можна умовно розділити на два різновиди: послуги, пов'язані з акумуляцією (накопиченням) грошових коштів для подальшої трансформації в грошовий капітал і послуги, пов'язані з розміщенням грошових коштів в грошовий капітал.

5. Доведено, що є усі підстави виключити факторинг, надання гарантій та поручительств, випуск платіжних документів, платіжних карток, дорожніх чеків із переліку фінансових послуг. Їх варто віднести до супутніх послуг, які надаються для поліпшення якості і ліквідності фінансових послуг.

6. Обґрунтовано, що фінансове посередництво – це професійна діяльність фінансових установ, яка полягає у залученні тимчасово вільних фінансових ресурсів фізичних і юридичних осіб з метою їх ефективного перерозподілу, який забезпечить одержання прибутку і захист майнових інтересів споживачів фінансових послуг.

7. Запропоновано скасувати законодавчі обмеження для формування універсальних установ фінансових послуг, і встановити на законодавчому рівні два, запропонованих нами, способи їх створення: а) диверсифікація банків, придбання ліцензій на окремі види фінансових послуг,

освоєння банками нових видів фінансових продуктів. Такий шлях найбільш перспективний для великих кредитних організацій. б) консолідація фінансових інститутів (банків, інвестиційних компаній, брокерських контор і т.п.), створення між структурних утворень, що одержали форми довгострокових стратегічних союзів, партнерських угод і т.д.. Такий шлях найбільш прийнятний для малих і середніх банків. В основу бізнес-моделі універсальних установ фінансових послуг закладений банківський інститут. Його розвиток передбачається в напрямі розширення переліку фінансових інструментів, крім того, на думку автора, це найприйнятніший спосіб подальшого розвитку середніх банків, необхідний для зростання капіталізації і збереження конкурентної позиції на сучасному фінансовому ринку.

8. Досліджено механізм правового регулювання надання фінансових послуг, який включає наступні елементи: 1) суб'єкти правового регулювання, що підрозділяється на: а) органи держави, які володіють правотворчими владними повноваженнями; б) органи держави, що володіють правозастосовчими владними повноваженнями; 2) об'єкт регулювання: а) керовані суспільні системи і підсистеми (фінансові установи); б) особа – суб'єкт правовідношення; 3) основа регулювання: правова система, чинники, що сприяють її функціонуванню; 4) засіб регулювання: чинники, що втілюють зміст правових вимог (правовідносини, юридична відповідальність, акти застосування норм права та ін.); 5) методи регулювання; 6) мета регулювання (встановлення певного режиму суспільних відносин – правопорядку, громадського порядку, статусу особи і т.д.); мета регулювання завжди виявляється в наслідках – результатах правової дії, які виходять за структурні рамки соціального механізму дії; 7) форми і способи регулювання.

9. Визначено дві основних моделі державного регулювання ринку фінансових послуг: монорегуляторна і полірегуляторна. Для монорегуляторної характерним є функціонування єдиного органу державної влади, який здійснює регулювання діяльності усіх без винятку фінансових посередників, повноваження саморегулювальних організацій обмежені. Полірегуляторна модель передбачає наявність декількох органів державної влади, які здійснюють регулювання ринку фінансових послуг.

10. Обґрунтовано, що полірегуляторна модель регулювання ринку фінансових послуг, яка зараз домінує в Україні – неефективна; недосконалість системи взаємодії фінансових регуляторів, суперечливий статус СРО це далеко не повний перелік її слабких сторін. Автор пропонує запровадити в Україні монорегуляторну модель регулювання ринку фінансових послуг, що об'єктивно обумовлює створення Державної фінансової комісії України. До складу Державної фінансової комісії України запропоновано ввести представників органів державної влади, громадських організацій та ринкових структур. Повноваження зазначеного органу – синтез повноважень Національного банку України, Державної комісії з цінних паперів та фондового

ринку, Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, Національного депозитарію України.

11. Зазначено, що досвід саморегулівних організацій може слугувати прикладом спроби наділення суб'єктів цивільного права повноваженнями органів державного регулювання (що стало також прикладом невдалого запозичення зарубіжного досвіду). СРО в свою чергу повинні стати виразниками інтересів фінансових установ, своєрідними «профспілками», які надають юридичні консультації, здійснюють громадський контроль за діяльністю органів державної влади на предмет порушення прав фінансових посередників, розробляють разом із фінансовими установами програми їх фінансового оздоровлення та контролюють виконання цих програм, здійснюють методичне забезпечення діяльності фінансових посередників, здійснюють навчання та сертифікацію фахівців фінансових установ. Усі саморегулівні організації повинні бути рівними перед законом. Тому необхідно розробити єдине Положення про саморегулівну організацію на ринку фінансових послуг, яке регламентуватиме діяльність усіх СРО, визначатиме єдиний порядок вступу, єдині права і обов'язки для усіх СРО, а також єдиний порядок делегування повноважень.

12. Встановлено, що для завершення процесу адаптації законодавства України до норм і принципів законодавства ЄС необхідно: 1) привести нормативні акти, що регулюють фінансові послуги в частині поняття «фінансових послуг» та кола осіб, на яких розповсюджується їх дія у відповідність до законодавства ЄС, зокрема до положень Директиви Ради 93/22/ЕЕС від 10 травня 1993 року щодо інвестиційних послуг в сфері цінних паперів; 2) привести нормативні акти, що регулюють обіг похідних цінних паперів, у відповідність до законодавства ЄС, зокрема до положень Директиви Ради 89/298/ЕЕС від 17 квітня 1989 р. стосовно координації вимог щодо розробки, перевірки та розповсюдження проспектів, які мають бути оприлюднені, коли цінні папери, що підлягають вільному обігу, пропонуються невизначеному колу осіб; 3) привести нормативні акти, що регулюють допуск іноземних цінних паперів на український ринок, у відповідність до законодавства ЄС, зокрема до положень Директиви Європейського Парламенту та Ради 2001/34 від 28 травня 2001 року щодо допуску цінних паперів до офіційного лістингу на фондових біржах та щодо інформації, яку має бути оприлюднена стосовно цих цінних паперів; 4) привести положення Закону України «Про страхування», що регулюють питання ведення діяльності страховими посередниками – нерезидентами, (ч. 9 статті 15) у відповідність до вимог європейського права, зокрема до положень Глави 3 Розділу III Частини Третьої Договору про заснування Європейського Співтовариства та Директиви Ради 77/92/ЕЕС від 13 грудня 1976 р. щодо заходів, спрямованих на спрощення ефективного користування свободою здійснення підприємницької діяльності та свободою надання послуг у діяльності страхових агентів та брокерів та, зокрема, перехідні заходи щодо такої діяльності, шляхом запровадження механізму

реалізації свободи надання послуг (у розумінні права Європейського Союзу) стосовно діяльності страхового (перестрахового) посередника-нерезидента; 5) привести нормативно-правові акти України, що регулюють порядок заснування та ведення діяльності страховими посередниками у відповідність до вимог європейського права, зокрема до положень Спільної позиції, затвердженої Радою 18 березня 2002 р. з огляду на прийняття Директиви Європейського Парламенту та Ради щодо страхового посередництва (2000/0213) шляхом застосування належних професійних критеріїв до страхових (перестрахових) посередників-резидентів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Ящишак О.Р. Зміст поняття фінансових послуг у законодавстві України / О.Р. Ящишак // Правова держава. Випуск 18. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2007. – С. 565–571.
2. Ящишак О.Р. Законодавство України в сфері надання фінансових послуг на шляху до стандартів ЄС / О.Р. Ящишак // Часопис Київського університету права. – 2007. – № 1. – С. 97–103.
3. Ящишак О.Р. Правові аспекти державного регулювання ринку фінансових послуг / О.Р. Ящишак // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. – 2008. – № 2 (26). – С. 159–164.
4. Ящишак О.Р. Методологічні основи систематизації законодавства України про фінансові послуги / О.Р. Ящишак // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 10 (154). – С. 22–26.
5. Ящишак О.Р. Гармонізація національного законодавства в сфері надання фінансових послуг у відповідності з нормами та принципами СОТ / О.Р. Ящишак // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. – 2008. – № 3 (27). – С. 226–230.
6. Ящишак О.Р. Правовий статус саморегульованих організацій на ринку фінансових послуг / О.Р. Ящишак // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. – 2008. – № 4 (28). – С. 229–234.
7. Ящишак О.Р. Гармонізація національного законодавства в сфері надання фінансових послуг у відповідності з нормами і принципами ЄС / О.Р. Ящишак // [Проблемні питання цивільного та господарського права]: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції студентів та аспірантів. – Харків: ХНУ імені В.Н. Карабіна, 2007. – С.509–512.
8. Ящишак О.Р. До питання вдосконалення правового регулювання надання фінансових послуг / О.Р. Ящишак // [Молодь у юридичній науці]: Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених [«П'яті осінні юридичні читання»] Частина друга. – Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2006. – С. 173–177.

9. Ящищак О.Р. Шляхи вдосконалення взаємодії органів державної влади, що здійснюють регулювання ринку фінансових послуг / О.Р. Ящищак // [Адміністративне право і процес: шляхи вдосконалення законодавства і практики]: Збірник матеріалів науково-практичної конференції. – К.: Київський національний університет внутрішніх справ, 2006. – С. 256–261.

10. Ящищак О.Р. Гармонізація національного законодавства в сфері надання фінансових послуг у відповідності з нормами і принципами СОТ / О.Р. Ящищак // [Економічний і соціальний розвиток України у XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації]: Збірник тез доповідей Четвертої Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. Частина 1. – Тернопіль: Економічна думка, 2007. – С. 161–164.

11. Ящищак О.Р. До питання щодо визначення фінансових послуг у законодавстві України / О.Р. Ящищак // [Проблеми та перспективи реформування права очима молодих вчених]: Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Запоріжжя, 2007. – С. 49–52.

12. Ящищак О.Р. Місце медичного страхування в системі фінансових послуг України / О.Р. Ящищак // [Медичне право України: проблеми становлення та розвитку]: Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Медичне право України: проблеми становлення та розвитку». – Львів: ЛОБФ «Медицина і право», 2007. – С. 343–351.

13. Ящищак О.Р. Проблемні аспекти класифікації фінансових послуг у законодавстві України / О.Р. Ящищак // [Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина]: Матеріали Всеукраїнської міжвузівської наукової конференції молодих вчених та аспірантів. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 116–118.

14. Ящищак О.Р. Реформування ринку фінансових послуг – необхідна умова вступу до ЄС / О.Р. Ящищак // [Україна – ЄС – Європа: нові виклики та модернізація відносин]. Збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції молодих науковців. К.: УАЗТ, 2007 – С. 328–330.

15. Ящищак О.Р. Проблеми та перспективи надання фінансових послуг на основі інформаційних технологій / О.Р. Ящищак // [Інноваційні процеси економічного розвитку: Вітчизняний та зарубіжний досвід] // Тези доповідей Всеукраїнської конференції молодих вчених і студентів. – Тернопіль: ТНЕУ, 2007. – С. 209–212.

16. Ящищак О.Р. Правові аспекти діяльності саморегульованих організацій на ринку фінансових послуг / О.Р. Ящищак // [Проблеми розвитку ринку фінансових послуг в Україні]. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 15–16 листопада 2007 р. / Частина 1. – Харків: Харківський державний технічний університет будівництва та архітектури, 2007. – 192 с.

17. Ящищак О.Р. Правове регулювання захисту прав споживачів фінансових послуг / О.Р. Ящищак // [Наука і вища освіта]: Тези доповідей учасників XV Міжнародної наукової конференції молодих науковців, м. Запоріжжя, 17–18 травня 2007 р.: У 3 ч. / Гуманітарний університет

«Запорізький інститут державного та муніципального управління». – Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2007. – Ч.3 . – 495 с.

18. Ящищак О.Р. До питання щодо визначення фінансових послуг у законодавстві України /О.Р. Ящищак // [Формування правової держави в Україні: проблеми та перспективи]: Збірник тез доповідей XI Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Тернопіль: ТНЕУ, 2009. – С. 257–261.

Ящищак О.Р. Державне регулювання ринку фінансових послуг в Україні: організаційно-правовий аспект. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Інститут держави і права ім. В.М. Корецького Національної академії наук України. – Київ, 2010.

В дисертації проаналізовано (зокрема, на основі порівняльного аналізу законодавства України та законодавства деяких зарубіжних країн) та визначено поняття ринку фінансових послуг, здійснено авторську класифікацію фінансових послуг.

Визначається поняття «фінансове посередництво», вказуються його специфічні ознаки. Здійснено аналіз правового статусу фінансових установ в Україні та обґрунтовано необхідність створення правових передумов для створення універсальних фінансових установ. Досліджено окремі елементи механізму правового регулювання надання фінансових послуг.

Досліджено систему та повноваження державних органів у сфері регулювання діяльності фінансових установ, запропоновано шляхи перерозподілу владних повноважень фінансових регуляторів. Досліджено правовий статус саморегулювальних організацій на ринку фінансових послуг.

Обґрунтовано практичні рекомендації щодо реформування законодавства України про ринок фінансових послуг, зокрема щодо його систематизації та адаптації до стандартів ЄС.

Ключові слова: ринок фінансових послуг, фінансова послуга, супровідна послуга, операційна послуга, фінансова операція, фінансове посередництво, небанківська фінансова установа, універсальна фінансова установа, державне регулювання ринку фінансових послуг, систематизація законодавства про фінансові послуги.

Ящищак О.Р. Государственное регулирование рынка финансовых услуг в Украине: организационно-правовой аспект. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право; финансовое право; информационное право. – Институт государства и права имени В. М. Корецкого Национальной академии наук Украины. – Киев, 2010.

В диссертации проанализировано (в частности на основе сравнительного анализа законодательства Украины и законодательства некоторых зарубежных стран) и определено понятие рынка финансовых услуг, осуществлена их авторская классификация.

Определяется понятие «финансовое посредничество», указываются его специфические признаки. Осуществлен анализ правового статуса финансовых учреждений в Украине и обоснована необходимость создания правовых предпосылок для создания универсальных финансовых учреждений. Исследованы отдельные элементы механизма правового регулирования предоставления финансовых услуг.

Исследована система и полномочия государственных органов в сфере регулирования деятельности финансовых учреждений, предложены пути перераспределения полномочий финансовых регуляторов. Определены две основные модели государственного регулирования рынка финансовых услуг: монорегулируемая и полирегулируемая. Монорегулируемая модель - модель единого регулятора характерна для Великобритании и Франции. Для нее характерно функционирование единого органа государственной власти, который осуществляет регулирование деятельности всех без исключения финансовых посредников, полномочия саморегулируемых организаций ограничены. Полирегулируемая модель предусматривает наличие нескольких органов государственной власти, осуществляющих регулирование рынка финансовых услуг. В странах полирегуляторной системы функционирует развитая система саморегулируемых организаций, к ним относятся США, Россия, Украина.

Исследован правовой статус саморегулируемых организаций (СРО) на рынке финансовых услуг. Указано, что опыт саморегулируемых организаций может служить примером попытки наделения субъектов гражданского права полномочиями органов государственного регулирования (что стало также примером неудачного заимствования зарубежного опыта. СРО, в свою очередь, должны стать выразителями интересов финансовых учреждений, своеобразными «профсоюзами», которые предоставляют юридические консультации, осуществляют общественный контроль за деятельностью органов государственной власти на предмет нарушения прав финансовых посредников, разрабатывают вместе с финансовыми учреждениями программы их финансового оздоровления и контролируют выполнение этих программ, осуществляют методическое обеспечение деятельности финансовых посредников, осуществляющих обучение и сертификацию специалистов финансовых учреждений. Иными словами саморегулируемые организации не должны быть в структуре органов государственной власти, а наоборот противостоять им, осуществляя защиту подконтрольных им субъектов. Участие в саморегулируемых организациях всех типов должно быть добровольным. Право на объединение в саморегулируемые организации

должно принадлежать всем финансовым учреждениям, а не только участникам рынка ценных бумаг, кредитным союзам и администраторам негосударственных пенсионных фондов.

Предложены практические рекомендации по реформированию законодательства Украины о рынке финансовых услуг, в частности относительно его систематизации и адаптации к стандартам ЕС, в частности, автор диссертационного исследования предлагает избрать кодификацию, как способ систематизации законодательства в сфере финансовых услуг, однако результатом кодификации должен стать не кодекс, поскольку кодекс, зачастую, является источником отдельной отрасли права. Поэтому наиболее целесообразной формой кодифицированного акта является Основы законодательства Украины о финансовых услугах.

Ключевые слова: рынок финансовых услуг, финансовая услуга, сопровождающая услуга, операционная услуга, финансовая операция, финансовое посредничество, небанковское финансовое учреждение, универсальное финансовое учреждение, государственное регулирование рынка финансовых услуг, систематизация законодательства о финансовых услугах.

Yaschyschak O. R. State regulation of the financial services market in Ukraine: organizational-legal aspect. – Manuscript.

Thesis for degree of candidate of legal sciences, specialty 12.00.07 – administrative law and process, financial law, information law. – Institute of State and Law named VM Korec'kogo National Academy of Sciences of Ukraine. – Kyiv, 2010.

In the thesis analyzed (in particular on the basis of comparative analysis of legislation of Ukraine and the laws of some foreign countries) and defined the concept of financial services, made the author's classification of financial services. Defined the concept of "financial intermediation", defining its specific features. Undertaken analysis of the legal status of financial institutions in Ukraine. But the necessity of creating legal preconditions for a universal financial institutions. Investigate the individual elements of the mechanism of legal regulation of financial services. Investigated system and the powers of state bodies in regulations of financial institutions, prompted by reallocating powers of financial regulators. Investigate the legal status of self-regulatory organizations in the financial services market.

Practical recommendations for the reform legislation of Ukraine on the financial services market, including the systematization and its adaptation to EU standards

Keywords: market in financial services, financial services, Related Services, operating services, financial transaction, financial intermediation, nonbank financial institutions; universal financial institution, government regulation of financial services; systematization of legislation on financial services.

Підписано до друку 1.10.2010 р. Зам. № 1/10-
2010.

Обсяг 0,9 друк. арк. Формат 60 × 84/16. Тир. –
100.

Видавничий центр Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України. Київ,
вул. Трьохсвятительська, 4.